

{ analisia } **Dabid LAZKANOITURBURU**

«Tamerlan Txikia» hil da

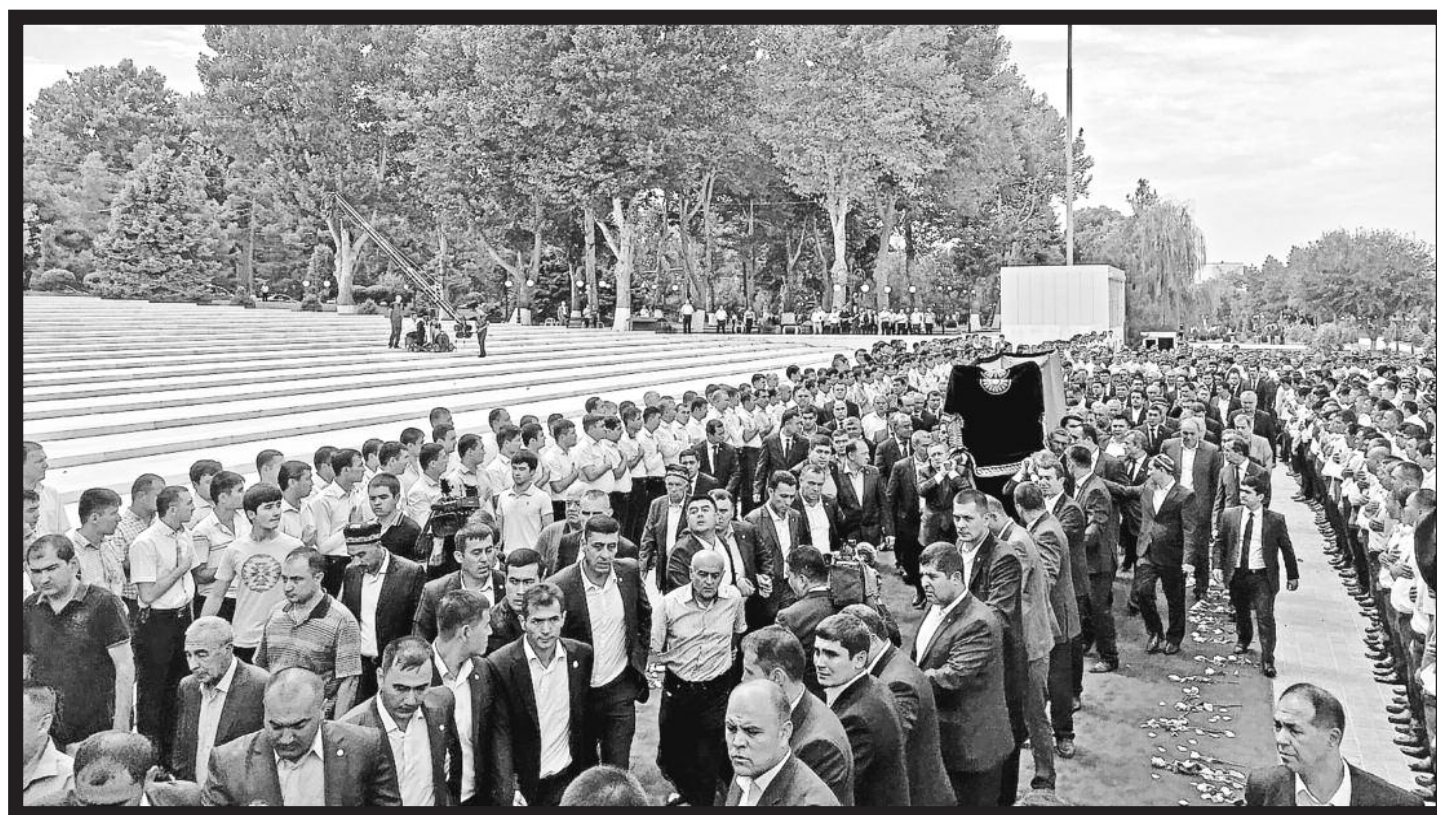
Sobietar Batasuna desegin zenean, 1991. urtean, inperio eurasiar eta «sozialista» osatzen zuten hamabost errepublikek bakoitzak bere bidetari ekin zioten. Ordutik pasa den irailaren 2ra arte, presidente bakarra izan du Uzbekistango errepublikak, Islam Karimov.

Abuztuaren 27an burmuinean odol-isuri larria pairatu zuen Islam Karimovek, eta, ospitalera eraman ostean, hiltzat jo zuten hainbat iturri ez ofizialek. Sei egun behar izan zituen, ordea, erregimenak bere heriotza onartzeko. Koman omen zegoela-eta, 25 urtez Erdialdeko Asiako errepublika sobietar ohien artean popula-

Oinordekorik gabe zendu da Islam Karimov, Uzbekistango agintari goren eta bakarra. Hainbeste miresten zuen Tamerlan konkistatzaileari antzera gertatu zitzaion. Baina oraingoan ez da Estatua suntsituko. Errusiak eta AEBek «Tamerlan txikien» beharra dutelako.

tuenaren agintari goren eta bakarra nola berpiztu aritu omen ziren Alemaniako, Finlandiako eta Errusiako hainbat mediku-espezialista. Hori da behintzat hiltzorian egunak eta egunak eman zituen Francisco Franco diktadore espainolaren kasua gogora ekarri duen Karimoven heriotza luzea azaltzeko emandako bertsio ofiziala.

78 urterekin heldutako Karimoven heriotzaren inguruko sekretismoak, ordea, ez du inor ustekabea hartu. Eta ez soilik Karimovek agintean betetako mende laurden luzean autoritarismoa izan delako nagusi, erregimenak bere ondorengo izendatzeko nahiko arazo izan dituelako eta dena ahalik eta hobekien lotuta ixtea delako lehentasuna, baita

Islam Karimoven ehorzketa,
Samarkandan.
AFP

makurtuta eta errepresiopean bizi den herria ez ote den behingoz oldartuko beldurra nagusi delako ere agintarien artean.

«Komunista»

Uzbekistanek independentzia lortu aurretik boterean ondo trebatua zegoen jada 1938an Samarkandan –Zetaren Bideko hiri famatuan– jaio zen Karimov. Umezurtza izanik, umezurztegi batean eman zituen lehen urteak eta mekanika eta ekonomia ikasi zuen gaztetan.

Sobietar Batasunaren garaia zen eta Alderdi Komunistako kide egin zen. Aparatuaren barnean maila guztiak gainditu eta 1989an Uzbekistango So-

bietar Errepublikako presidente izendatu zutenerako Finantza ministroa zen. Hala ere, iturri ez ofizialek diotenez, Karimov sekula ez zen boterera iritsiko aspalditik, ehunka urtetan, herrialdean nagusi izan diren bi klanetako baten laguntza izan ez balu, bere jaio-terriko klanarena hain zuzen. Antza, Tashkent egungo Uzbekistango hiriburuko klanaren aurkako lehia bizi eta historia duen Samarkandako klane-ko buruak, Ismail Jurabekovek, Karimov gaztea aukeratu zuen ordurako atzematen zen Moskuren agindupetik kanpoko Uzbekistan «askerako» trantsizioa zuzentzeko.

Karimovek ez zuen, ordea, behin trantsizioa amaituta bo-

terea uzteko inolako asmorik. 1991n Uzbekistango presidente izendatu zuten, eta, 1995ean, erreferenduma bultzatu zuen bere agintaldia 2000. urtera arte luzatzeko. 2002an beste plebizitu bat deitu zuen legealdiak bost urtetik zazpira luzatzeko. Ordutik hil arte, hauteskunde guztiak irabazi zituen, azkenak 2015eko martxoan; botoen %90etik gora eskuratu omen zituen, noski, inolako oposiziorik izan gabe.

Karimovena ez da, hala ere, kasu bakarra. Asia Erdialdeko sobietar errepublika ohi guztietan bertako agintari komunistak nolabaiteko diktadore bihurtu dira, eta, ahal izan dutenek, dinastia berri bezain iraunkorrak eratu dituzte. Adi-

tuek diotenez, agintariok komunistak baino, sobietarrak ziren. Errusiako errepublika sobietarra bera ere norainoko komunista edota sozialista zen inguruko eztabaida alde batera utzita, argi dago Kremlinak bazekiela, eta badakiela, herrialde ezberdinetako klan eta agintari politikoe-
kiko malgutasuna erakusten.

Independentzia eman ostean, hasiera-hasieratik saiatu da Errusia, are gehiago Vladimir Putin Kremlinera iritsi zenetik, Asiako errepubliketako agintariek harremanak estutzen. Autoritarismoa ez da sekula arazo izan Moskurentzat, are gutxiago «demokrazia soberanoa» bere egiten duen Errusia-ko presidentearentzat.

Iazko azaroan egindako beheko argazkia da Islam Karimovi ateratako azkenetarikoa.
Brendan SMIALOWSKI | AFP

Bertako Gengis Khan

Karimovek berak ere sekulan ez zuen ezkutatu Tamerlanen jarraitzaile sutsua zenik. Konkistatzaile nomadarik handienatarikoa, Gengis Khan Mongolen Inperioko agintariarekin alderatua izan da Samarkandan 1336an jaioetako Tamerlan. Uzbekistanek aberriaren aita-tzat duen Samarkandako erregeak Erdialdeko Asia osoa eta Indiako, Errusiako hegoaldeko nahiz Turkiako hainbat lurralde konkistatu zituen. Hala ere, uzbeko turkofonoen agintariak ezin izan zuen estatu bat eratu eta inperioa bere heriotzarekin batera, 1405ean, desegin eta lurperatu zen. Historian ezaguna da baina bereziki bere konkista militarrengatik eta bere etsai zein mendekoe-
k zioten beldurragatik.

Independentzia lortu zuenetik, Samarkandan lurperatutako Tamerlanen oroimena lantzen aritu da Uzbekistango

erregimena. Helburua argia izan da: 150 urte luzez lehenik Errusiaren eta gero Sobietar Batasunaren menpe egondako uzbekistandarren artean aber-tzaletasuna hedatzea.

Vladimir Putin Errusiako presidenteak omenaldia eskaini dio aste honetan bertan Islam Karimovi bere hilobian.
Alexei DRUZHININ | AFP

Aitzakia errepresiboa

Boterea eskuratu zuenetik oposiziorik ez zuela onartuko argi utzi zuen XX. eta XXI. mendeen arteko “Tamerlan Txikiak”. Hasiera-hasieratik, Asia Erdialdeko ingurune gatazkatsuaren erdi-erdian den Uzbekistango Estatuaren etorkizun politiko eta ekonomikoa bermatze aldera, beste guztia, askatasunak barne, sakrifika-tzeko gertu egon da Karimov. Ez dago esan beharrik, noski, etorkizun politiko eta ekonomiko horren baitan bere gertukoak aberastea eta botere osoa bereganatzea lehenetsi dituela.

Horretarako, gainera, aitzakia ezin hobeia izan zuen hasieratik: alderdi islamisten aurka-ko borroka lehenik, eta, gero,

jiihadisten aurkakoa. Gainera, 2001eko irailaren 11ko atentatu-
tuen ostean, batez ere Afganistanen aurkako gerraren hasierarekin, Washingtonen babes osoa lortu zuen Karimovek. Errusiarekiko menpekotasun osotik libratzeko aukera ezin hobeia ikusi zuen agintariak eta Uzbekistanek base militar bat eskaini zien AEBei, Mosku-
ren haserrera.

Arabiarretatik harago

Islama Meka eta Medinako tri-
buen artean sortu zela-eta, ba-
dirudi arabiarren kontua baino ez dela. Aldiz, Erdialdeko Asiak izugarritzko garrantzia izan zuen hasieratik bertatik isla-
maren bilakaeran, batik bat arabiarrek 710. urte inguruan Bujara eta Samarkanda hiriak konkistatu zituztenetik.

Sobietar Batasunak gogor egin zuen iraun zituen 70 urte-
etan erlijioen aurka, tartean isla-
lama. Baina ez zuen lortu garra-
gutziz amatatzea. Gainera, So-

bietar Batasuna desagertzean sekulako berpizkundea ezagu-
tu zuen islamak, ordura arte zapalduta izandako herriak be-
re kulturaren ardatzetako bat bezala barneratuta baitzuen. Sufien kofradiek, sobietarren kontrolpetik kanpo jendarte-
an ezkutuan bizi ziren *mulla* uga-
riek, eta, Uzbekistanen kasuan, *otin* andereño islamiarrek tra-
dizio islamikoa mantentzea lortu zuten.

Independentziaren ondoren-
go lehen urteetan errepublike-
tako agintariak eurek txalotu eta indartu egin zuten berrisla-
mizazioa, baina berehala sortu ziren lehen tirabirak. Izan ere, Asian bertan sortutako korron-
te islamiar bat, *deobandia* ize-
narekin ezagutzen dena, oso zorrotza da eta ez dio ezer zor-
Saudi Arabiako wahabismoari.

Ryad, Pakistan eta Turkiako misiolarien lanak, egoera eko-
nomiko latzak, eta, azkenik, Karimoven erregimenaren errepresio bortitzak islamis-
moaren bilakaera jihadista in-
dartu zuten eta aspalditik ideia horien gotorlekua izan den Ferganako Bailaran –Uzbekis-
tan, Kirgizistan eta Tadjikista-
nek partekatutako lurraldea– Uzbekistango Mugimendu Isla-
miarra (MIU) sortu zen. MIUak Ferganan bizi den egoe-
ra sozial larria baliatu zuen bo-
rroka armatuari ekiteko. Baina islamista denak MIUkoak dire-
la esatea, gehiegikeria argia izateaz gain, Karimoven joko-
an erortzea baino ez da.

2005ean, Andiyan ekialdeko hiriburuan Poliziak Gobernu-
aren aurkako ehunka manifes-
tari hil zituen tiroka. Horrek Uzbekistanek Mendebaldeare-
kin zituen harreman onak no-
labait gaiztotu zituen eta Kari-
mov Moskura eta Pekinera

begira jarri zen. Estatubatua-
rrek erabiltzen zuten Hanaba-
deko base militarra ere itxi egin zuen urte hartan. Baina horrek ez du Uzbekistan Erru-
siaren menpe utzi, Karimov beti saiatu baitzen arrautza guztiak saski bakarrean ez jar-
tzen. Pentsa, AEBe ere aspaldi barkatu zizkioten ««bekatu errepresiboak» eta Termezen beste base militar bat eraiki-
tzeko negozioak abian dira...

Kezka handirik ez

Karimoven heriotzak kezka sortu du Washingtonen zein Moskun. Kinielak hasiak dira jada bere oinordekoa Chavkat Mirzioiev lehen ministroa (errusiar zalea) edota Roustam Azimov lehen ministrordea (mendebaldeko keinuak egin zalea) izango ote den. Eta ez di-
ra hautagai bakarrak. Hala ere, agintari berria edozein izanik ere, argi dago Uzbekistanek ez duela inperio baten edo beste-
aren aldeko apustua egingo eta Moskurekin, Washingtonekin eta Pekinekin “joko txikian” jarraituko duela.

Etorkizunari begira, Karimo-
vek hil aurretik oinordekorik izendatu ez izanak ez du zertan arazo larria izan. Ondoko Turk-
menistan da adibide: Sapar-
murat Niazov presidente aha-
lguztiduna (*turkmenbasi* edo turkomanoen buru) hil zene-
an –berau ere «komunista» ohia– Gurbanguly Berdimu-
hamedow lehen ministroak har-
tu zuen kargua. Eta ez da ezer aldatu, tartean herriaren aur-
kako errepresioa bortitza. Po-
tentzia handiek beharrezko di-
tuztelako Karimov eta Niazov bezalako “Tamerlan txikiak”. Edota beren lanarekin jarraitu-
ko duten oinordeko fidelak.